

VAK-BONDIG Actua en weetjes 19 december 2014

1. Hoe lang en hoeveel werken we nu eigenlijk?

Over het onderwijs bestaan veel mythes. Een ervan is dat leerkrachten een luilekkerleventje leiden. Je weet wel, ze staan amper 20 uur voor de klas, en dan nog eens uren van vijftig minuten, dit terwijl een normale werkweek bestaat uit 38 uren van zestig minuten. Zo berekend komen ze nog niet aan de helft van andere

werknemers.

Die berekening is natuurlijk simplistisch omdat er enkel rekening gehouden wordt met de tijd dat de leraar voor zijn of haar klas staat. Maar uiteraard doet hij of zij veel meer: voorbereidingen, opzoekingswerk, verbeteringen, toezichten, wachtbeurten, nascholing, vergaderingen, ... En er is ook nog een verschil tussen de niveaus waarop les wordt gegeven, uitgaande van de hoeveelheid voorbereiding en opvolging er nodig is voor die lessen. Een praktijkleraar presteert 29 uur, een onderwijzer 26 tot 28 uur, een bachelor in de eerste graad 22 uur, een master in de derde graad twintig uur, een docent in het hoger onderwijs 16 uur en een professor aan de universiteit 10 uur.

Als je dat allemaal in rekening brengt kom je aan een gemiddelde van 41 uur per week voor een leraar. Daar zitten ook heel wat verschillen in. Beginnende leerkrachten zitten boven dat gemiddelde en bachelors presteren bijvoorbeeld vier uur minder dan onderwijzers. De meest

overwerkte leraars zijn die van het hoger onderwijs. De gemiddelde lector, docent of assistent aan een Vlaamse hogeschool werkt 46 uur per week, 22 % werkt zelfs 51 of meer uren. De reden is eenvoudig, uit besparingsoverwegingen heeft men daar twintig jaar geleden de enveloppefinanciering¹ ingevoerd. Het gevolg is dat er geen vaste lesopdracht meer is (aantal lessen) en dat er dus in principe geen enkele limiet meer bestaat op de te presteren uren. Als ze dat systeem ooit in het secundair zouden willen invoeren, dan weten we wat ons te wachten staat.

Maar het cijfer van 41 per week zegt eigenlijk niet alles. De vraag is eerder hoe belastend het lesgeven is (per uur). Het is algemeen geweten dat vijf uur lesgeven aan twintig kinderen niet hetzelfde is als acht uur achter een computer zitten. Je kan niet half of maar voor 80% voor een klas staan. Dat moet voor de volle 100%, anders dragen ze je buiten. En

sommige klasgroepen zijn nu eenmaal zenuwslappend en zuigen je energie leeg.

Er is nog geen echt wetenschappelijk onderzoek verricht naar de 'belasting' van het lesgeven. De combinatie van kennisoverdracht op een boeiende manier en het managen van een klas van bvb. vijftien weinig gemotiveerde en lastige tieners, waarvan een pak met leer- of gedragsstoornissen, is wellicht heel belastend voor de hersenen en het zenuwstelsel. De intensiteit valt vermoedelijk te vergelijken met die van tolken. Welnu, als de

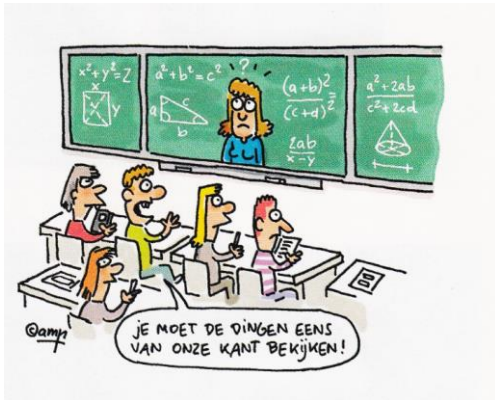
¹ Elke school krijgt een vaste enveloppe en mag daar zelf over beslissen hoe dat geld wordt uitgegeven. Met

die enveloppe moet dan wel alles betaald worden, ongeacht het aantal studenten.

opdracht van een simultaantolk langer duurt dan 45 minuten, dan moet een tweede tolk voorzien worden om regelmatig mee af te wisselen.

Gezien het grote aantal burn outs (zie volgend punt) en

langdurige ziektes mag je in elk geval aannemen dat het onderwijs tot de zware beroepen mag gerekend worden. Dat

staat in schril contrast met de perceptie van onze sector.

En al die verlofdagen dan? Hoewel ze die niet vrij kunnen kiezen, hebben leerkrachten inderdaad grofweg tweemaal meer vakantie dan gemiddeld. Maar dat moet bekeken worden in het geheel van de opdracht. Vakantie hoort bij de voorwaarden van gelijk welke baan, net als het loon, de vergoeding van overuren, maaltijdcheques,

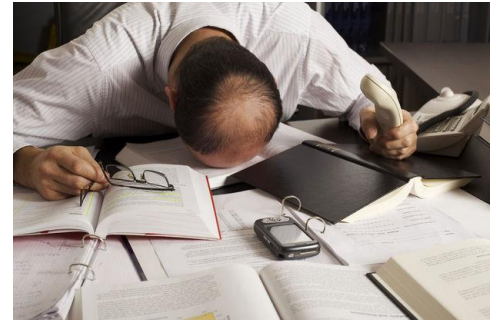
bedrijfswagen en hospitalatieverzekering. Dat zijn allemaal zaken die onderwijzers niet krijgen. Bovendien is die vakantieperiode meer dan nodig om te recupereren. Hoeveel meer burn outs en langdurige ziektes zouden er niet bijkomen indien die vakantieperiodes sterk zouden verminderd worden. De vraag stellen is ze beantwoorden.

Jan Jagers van *Knack* concludeert: 'Wie denkt dat leerkrachten een luilekkerleven leiden, heeft het mis'.²

2. Stress velt leerkrachten

De afgelopen jaren is de werkstress in het onderwijs zodanig toegenomen dat nog maar 55 procent van het personeel de job werkbaar vindt. Van alle beroepen zijn leraars daarmee het meest vatbaar

geworden voor burn-out. In het onderwijs lopen werknemers maar liefst 12,1 procent kans om opgebrand te geraken. Zij worden gevolgd door bankiers en werknemers uit de transport.

De cijfers liegen er niet om: stress, burn-out en depressie zijn met ruime voorsprong de belangrijkste oorzaken van ziekte bij leerkrachten. Meer dan een op de drie zieke leerkrachten zit om die redenen thuis. Globaal klaagt 35% van het onderwijspersoneel over werkstress, 18% over problemen met de balans tussen school en privé en heeft 7% motivatieproblemen.

De psychosociale aandoeningen komen het vaakst voor bij leerkrachten boven 56 jaar: daar zijn ze goed voor bijna de helft van de ziekte-dagen. De veertigers en vijftigers zijn meestal letterlijk uitgeblust: ze hebben jarenlang alles gegeven voor hun klas, maar vallen uit door strubbelingen met leerlingen, hun directie of team.

Je ziet ook twintigers met een burn-out: jonge mensen die gemotiveerd in het onderwijs stappen, maar snel beseffen dat de leerlingen niet zo gemotiveerd zijn en dat de school niet werkt zoals ze hadden gedacht.

Dat leerkrachten zo vatbaar zijn voor stress, burn-out en depressie, is geen verrassing. Het overkomt vaker de mensen die voor hun werk veel contact moeten hebben met andere mensen en dat

veroorzaakt hoge emotionele belasting.

Leerkrachten hebben er onder andere ook onder te lijden dat ouders en kinderen

veeleisender worden en dat er veel administratie bij komt kijken.

² Bron: *Klasse juni 2001, Knack 3 december 2014*, p.

Het takenpakket van de leerkracht blijft maar groeien terwijl er nooit een opdracht wegvalt. Ook de irriterende regeldrift eist zijn tol. Leerkrachten moeten zich voor alles en nog wat kunnen verantwoorden. Voor de kleinste details moet een document worden ingevuld. Vaak is dat om zich in te dekken tegen de ouders, die veel mondiger geworden zijn en vaak meteen naar de rechtbank stappen. Ook de doorlichting eist een groeiende papierberg.

En dan is er nog het M-decreet.

Vanaf volgend schooljaar zullen leerkrachten in het gewoon onderwijs ook nog leerlingen met allerlei stoornissen moeten opvangen, zonder dat daar middelen voor voorzien worden. Denk maar ADHD en autisme.

De emmer wordt steeds maar voller en de loopbaan steeds maar langer.

Het is zeer de vraag of dit voor de kwaliteit van het onderwijs zo een goede zaak is en vooral of de planlast op termijn houdbaar zal zijn. Er is nu al geen overschot.³

3. Kinderen willen hun ouders niet als vriend

Moet een kind dat rouwt naar de psychotherapeut? Heeft een stotterende kleuter logopedie nodig? Of gaat het meestal vanzelf weer over?

Uit een recente enquête blijkt in elk geval dat twee op drie ouders nogal snel een professional zouden inschakelen. Té snel. Dat komt vooral omdat ze zichzelf geen goede ouder vinden - liefst 72% vindt dat – en ook omdat het aanbod aan psychologen en therapeuten zo groot geworden is.

Het klopt dat opvoeden veel moeilijker is geworden.

Niet alleen doordat ouders het nu veel drukker hebben en computers en andere schermen hun intrede hebben gedaan in de gezinnen, maar vooral ook doordat onze jongeren zo veel mondiger zijn geworden. Maar dat wil daarom nog niet zegen dat ze niet goed opvoeden. Dat wijzen allerhande onderzoeken uit. Ouders zitten inderdaad met

veel vragen, hebben heel wat twijfels, maar zijn meestal niet zo slecht bezig. Ouders van tegenwoordig zouden m.a.w. dus wel wat zelfzekerder mogen zijn. Nu zijn de meesten ontzettend bang om iets over het hoofd te zien en gaan keer op keer op zoek naar het gebrek of het probleem van een kind, terwijl ze beter op de sterke punten en talenten van hun kinderen zouden focussen.

De meeste ouders weten wel degelijk hoe het moet, maar ze durven hun buikgevoel niet meer te volgen. Ze

lezen dikke opvoedingsboeken, kijken naar televisieprogramma's over ouderschap en beginnen aan hun eigen aanpak te twijfelen. Vooral goed opgeleide vaders en moeders dan, want zij zijn het die het meest lezen en informatie opzoeken. Die mensen willen alles perfect doen zodat hun kinderen werkelijk alle kansen krijgen. Het gevolg is dat ze een enorme druk op hun schouders laden. En op die van hun kinderen, want voor hen wordt de lat wel erg hoog gelegd.

Als er iets fout loopt, denken ouders ook meteen dat het hun schuld is. Want dat is hen sinds de opkomst van psychologen en pedagogen wijsgemaakt: er zou zoiets als een handleiding bestaan voor het opvoeden van kinderen. Maar

dat bestaat niet.

Het is door die angst dat veel ouders de hele tijd boven op hun kinderen zitten. Die moeten goed presteren op school, een muziekinstrument leren bespelen en liefst ook nog een beetje sporten. Zo bang zijn ze dat ze anders de een of andere toekomst voor hen afsluiten. Hulpverleners melden dat ze tegenwoordig kinderen over de vloer krijgen die smeken om meer te worden losgelaten. De jongeren willen het

³ Bronnen: *De Standaard* 16 december 2014; *Het Nieuwsblad* 22 oktober 2014; *De Standaard* 11 januari 2014.

zelf proberen, fouten maken, tegen de muur knallen desnoods. Vroeger mochten kinderen stommititeiten uithalen. De ouders vonden toen dat het erbij hoorde. Nu richten velen zich al tot het minste tot een psycholoog of therapeut. Veel ouders kunnen moeilijk aanvaarden wie en wat hun kind is. Vaak komt dat doordat ze een doel, een droom voor ogen hebben van het leven dat het later moet kunnen leiden. Vroeger volstond het dat je kind een 'goede positie' had en goed zijn brood kon verdienen. Nu volstaat dat blijkbaar niet meer.

Ouders van nu gedragen zich zo veel jonger dan hun eigen

ouders vroeger.

Hun kinderen tutoyeren hen, ze

gaan samen met hen sporten,

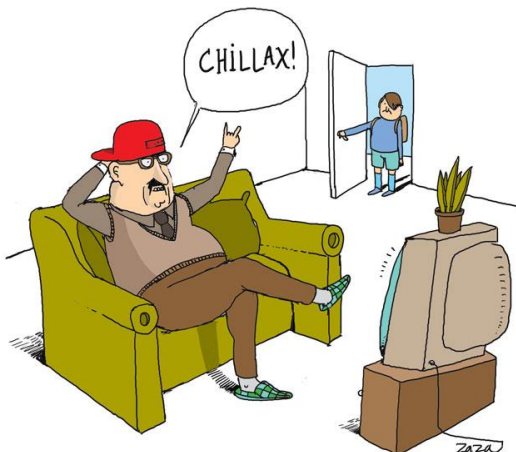
houden van dezelfde muziek en hebben dezelfde iPhone. Het verschil tussen ouders en kinderen is veel kleiner geworden, en daardoor vinden heel wat jongeren hun ouders leuk en tof. Máár opgelet: ze willen ze niet als vriend. Nee, ze willen een vader en moeder die soms ook duidelijk nee zeggen. En hier is nog veel werk aan de winkel. 86% van de ouders gelooft namelijk dat je de vriend of vriendin van je kinderen kunt zijn.

Ouders moeten grenzen trekken en hun kinderen dingen verbieden. Dat is niet leuk, want de kans bestaat dat ze dan boos worden en ze niet meer tof vinden. Kleuters roepen dan: 'Jij bent een stoute mama!' Oudere kinderen durven soms zelfs te schreeuwen dat je hun moeder niet meer bent. Het

is ook heel normaal

dat een puber af en toe met de deur slaat om zijn ouders letterlijk buiten te sluiten.

Toch doet dat

sommige ouders wankelen.

Vroeger stonden mensen daar minder bij stil. Ze hadden vier kinderen of meer en als er eens eentje kwaad werd, was dat maar zo. Maar nu hebben ze er hoogstens twee, voor wie ze dan ook nog eens heel bewust hebben gekozen. Dus willen ze de stemming niet bederven door hen iets te verbieden. Ze hebben al zo weinig tijd met hun kinderen en daar willen ze dan ook zo veel mogelijk van genieten. Eigenlijk verwachten ze van hun kinderen dat ze alles vanzelf goed doen en dat ze hen dus niets hoeven te verbieden. Maar zo werkt het natuurlijk niet.⁴

4. Vakbonden en stakingen: hysterisch of historisch?

Er is dezer dagen veel te doen over de rol van de vakbonden en hun actiemiddel, de staking. De negatieve perceptie is niet nieuw. Constante bij sociaal verzet is het argument dat een economische en politieke elite tegen stakingen uit de kast haalt: ze breken meer af dan ze opbouwen. Reeds in de 19de eeuw joegen de industriebaronnen er het werkvolk mee de stuipen op het lijf. Nieuw is wel de hevigheid waarmee de sociale acties worden afgekeurd en gecriminaliseerd.

Om het heden te begrijpen is het altijd nuttig om een blik te werpen op het verleden. De vakbonden in België ontstonden tegen het einde van de negentiende eeuw. In die periode, ten tijde van de

industrialisatie, werkten arbeiders voor minimumlonen, was kinderarbeid schering en inslag en leefden de arbeiders in ellendige omstandigheden. De gewone werkende bevolking had toen ook geen stemrecht. De film van Daens brengt dat allemaal goed in beeld. Stakingen waren toen nog verboden en werden bestraft. Werkgevers maakten zwarte lijsten met namen van voortrekkers van de vakbond. Wie op deze lijst stond, kon elders moeilijk nog werk vinden.

Toch zetten de arbeiders door, ze waren in de meerderheid en vonden dat ze recht had op een menswaardig bestaan. Ze wilden ook op politiek

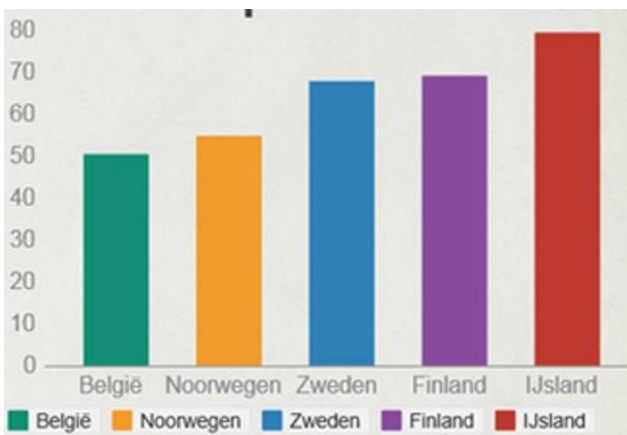
⁴ Bron: *Knack* 12 maart 2014.

vlak meetellen en streefden naar stemrecht. Samen sterk was de boodschap, en vindt zijn neerslag in de vorming van vakbonden. Het was een lange en moeizame strijd, ze kregen niets cadeau. Voor alles moest bikkelhard geknokt worden. De politieke en economische elite gaf enkel toe als het economisch pijn deed, bij stakingen met andere woorden. Stakingen waren en zijn het ultieme middel om de sociale verworvenheden te behalen en te behouden.

Zonder nationale stakingen kende dit land geen

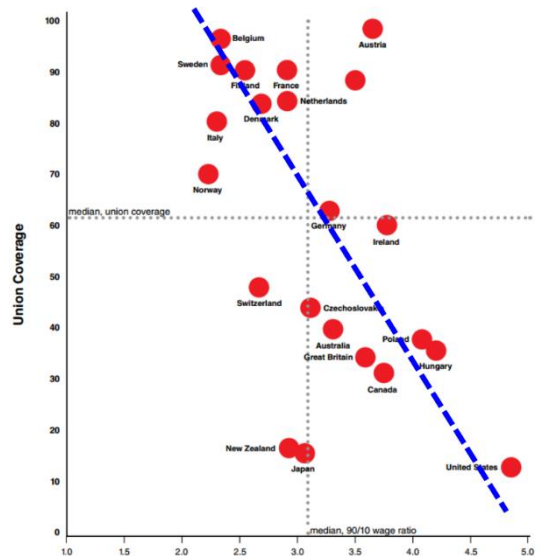
met een lage syndicaliseringsgraad ook meer armoede op en meer problemen op vlak van criminaliteit, gezondheidsproblemen, enz. Vakbonden zijn in zekere zin ook de garant dat de rijkdom billijk verdeeld wordt en dat een kleine elite niet gaat lopen met een schandalig groot deel van de rijkdom terwijl de onderkant van de samenleving het moet stellen met veel te lage lonen en slechte werkomstandigheden.⁵

welvaartsstaat, was er geen algemeen stemrecht gekomen, zou er nog steeds kinderarbeid zijn. Betaald verlof, minimumloon, pensioenen, werkloosheidsuitkeringen, kinderbijslag, enz., dat hebben we allemaal te danken aan de algemene stakingen van de vorige generaties. Tot aan de jaren vijftig waren deze stakingen offensief van aard. Nadien kregen ze een meer defensief karakter: strijden om zoveel mogelijk te behouden van de welvaartsstaat.

De rol van de vakbonden is daarin beslissend geweest en is dat nog steeds. Hoe sterker de vakbonden staan hoe beter ze garant staan voor de uitbouw en het behoud van de sociale welvaartsstaat. De Scandinavische landen hebben met kop en schouders de hoogste syndicaliseringsgraad. Niet toevallig zijn dat ook de landen met de beste sociale zekerheidssystemen en de laagste armoede. Omgekeerd tekenen landen

Figure 2 Union Coverage and Wage Inequality in the OECD most recent (circa 2007-10 for most countries)

Sleutelmomenten in de Belgische sociale wetgeving, afgedwongen door sociale strijd

Datum	Sociale wetgeving	Sociale Strijd
1887-1889	verbod uitbetaling in natura verbod kinderarbeid (<12j)	Grote reeks stakingen 1886 en na de Grève Noir in 1887
1893	Afschaffing cijskiesrecht en invoering algemeen meervoudig stemrecht (mannen)	Na algemene staking van 1893
1919	Invoering algemeen enkelvoudig stemrecht (mannen)	Na drie algemene stakingen (1893, 1902 en 1913).
1921	Invoering 8-urendag en 48-urenweek . Afschaffing van artikel 310 (belemmering stakingsrecht).	Na algemene staking van 1919.
1936	Invoering betaald verlof en minimumloon .	Na algemene staking van 1936
1944	pensioen , ziekte- en invaliditeitsverzekering , werkloosheid , kinderbijslag en vakantiegeld .	Na heel veel stakingen vóór WOII en overwinning op fascisme

⁵ Bronnen: *De Standaard* 15 december 2014, Brepoels J., 'Wat zoudt gij zonder 't werkvolk zijn', Leuven 1988; <http://www.socialeurope.eu/>.